

Μετούλον. I po Strabonu l. c. i po Dionu Kasiju XLIX. 35, p. 486 Μέτουλον. Appianus ga zove glavnim gradom Japudije: ἡ τῶν Ἰαπόδων ἐστὶ κεφαλὴ; a o njegovom položaju kaže dalje, da je ležao u gori veoma šumovitoj na dva brežuljka, medju kojima uzka draga: κείται δ' ἐν ὄρει σφόδρα ὑλώδει, ἐπὶ δύο λόφων, οὓς διαίρει χαράδρα στενή. I po Dionu l. c. τὴν μεγίστην σφῶν πόλιν. Stanovnici su se junački branili proti Augustu, koj u tom boju padom težkih dopade rana (po Dionu l. c. i Svetoniusu c. 20 bje ustreljen), ali mu napokon podlegli, te sami sebe i grad požarom sasvim uništiti (a. u. c. 719). Mannert VII. p. 372: *ad vicum Metule*; Cellario II. 8, p. 107 i Reichard: *Motling ad Culpa fl.*; Kandler: *Czubar o ivi presso*; Kiepert: *Medling*; Forbiger: *auf zwei Gipfeln eines steilen Berges am Fl. Colapis*; Smičiklas: *Metlika*. Da je ležao uz Kupu, to nijedan nekaže. L. Diefenbach piše (I. 98): »Der Name mag aus Gallien stammen, wo die Piktonen einen festen Ort Metul-um (jetzt Mesle) besassen«.

Ποσσηνοί, kao pleme japudsko a valjda i grad, spomenuti jedino od Appianusa, Augustu su se predali, ali po njegovu odlazku buduće se pobunili, budu od M. Helviusa nadvladani, te poglavice kažnjeni a ostali razprodani. (Nastavak sledi.) S Ljubić.

Starine rimske iz Mitrovice

nadošle nedavno u zem. arkeologički muzej.

Velezaslužni povjerenik nar. zem. muzeja preč. opat i župnik u Mitrovici g. Pajo Miler poslao je prošlih dana arkeolog. muzeju u šest sanduka i naposeb starine, što je godine 1883 njeki poljak imenom Hytrek na državne troškove izkopao u Mitrovici. Pridodao je jednu krasnu larvu na mramoru, koju je nabavio za 10 for. i veledušno istomu muzeju poklonio veleč. gosp. Niko Tordinac onda kateketa na mitrovačkoj realei. Stajala je do sada uzidana iznad ulazka svratišta Jelacića bana, a bje nadjena blizu bivše crkve sv. Dimitrije. Sastavljala je ugao od pokrovca rimskoga sarkofaga, koj je morao biti veoma liepo basirilifi nakićen, buduće je ta larva uprav krasno izdjelana. Danas o tom sarkofagu nema ni ma koje viesti. Ne malo jih se žalibože iz Mitrovice odvuklo u Peštu i u Beč i inudje. Priloži k njoj g. Tordinac i jedan krasan komad konsule u Mitrovici našast.

Starine Hytrekom, kako se kaže, za pet mjeseca radnje i uz znatan trošak odkrite, ako je ovo sve, što se je izkopalo, onda su jamačno od slabašne vrijednosti. Ta pako vrijednost slabi sve više, ako se i to uvaži, što su neki bolji komadi muzeju darovani, a za nekih se znalo već prije Hytrekova izkapanja. Samo o ovih zadnjih zna se za stalno, gdje su nadjeni; o drugih nemamo nikakove vesti, pošto nije došlo na vidjelo niti nam je poznato ni ma koje izvješće o onom izkapanju.

Nabrojiti ćemo sve, što je ovamo došlo od strane g. Milera, da se zna i ocieni.

Dragocienosti barem za sada nema nikakove, a i nikakova predmeta u zlatu, u srebru i u novcu.

U *staklu*: nalazi se jedna bočica obična, dugim grlićem, doli na čunj, sa nekoliko ulomaka nejasnih i bez vrijednosti.

U *bakru*: dno jedne posudice sa tri druga komada nejasna.

U *pečenici*: 18 stranom celih a stranom okruženih svjetiljka, od kojih jedna sa nadpisom na dnu izvana NERI, dvie sa FESTI, tri sa FORTIS (EORTIS), četiri bez nadpisa ali slikom na gornjoj strani izvana, i tri glasirane, koje su redje, jer glasiranje nije bilo poznato svuda po rimskom carstvu. — Dvie manjkave posude surove radnje i nekoliko odlomaka neznatnih. — Jedna pločica sa krstom ✠. — 11 opeka sa raznim nadpisi ili pečati, u kojih su slova izbočita:

a. LVII SCVRSACI F ARCVTIO

II SCVRSACI F ARCVTIO F

VRSACI F ARCVTIO F

Ova su sva tri ista, ali razno manjkava. Prva dva duga su 0.21, šir. 0.2.

b. IL ARCVTIO FIC

Ilius Arcutio ficit. Imamo u jednom nadpisu kod Mommsena C. I. L. III, str. 622, br. 5071: ILIAE SVCESSAE. Podpun. Dug je 0.13, šir. 0.2¹/₄.

c. FIGVLINAS PANSIANAS

Podpun. Dug je 0.22, šir. 0.3¹/₂.

d. Valjda *Nabar* natražke, ali su slova nejasna. Podpun. Dug 0.13, šir. 0.3. Vidi tab. IV. br. 1. Još jedan iztisk ali nejasna lika.

e. EXER PAN INF

Exercitus Pannoniae inferioris. Donosi Mommsen l. c. str. 472 isti pečat po Gruiću nadjen u Mitrovici. Poklonila ga je arkeol. muzeju častna gospođa Karolina Čačić. Podpun. Dug 0.15¹/₂, šir. 0.3.

f. Kao da je po sriedi *Robiani* natražke, ali su slova nejasna. Podpun. Dug 0.20¹/₂, šir. 0.3. V. tab. IV. br. 2.

g. ΑΙΤΗΕΘΝΙΥ Čitaj natražke *Vincentia*. Izdao ga Mommsen l. c. str. 474 ali upravno. Onako nalazi se u »Inscrip. Monum. Rom. musei nat. in Budapest«, str. 171. Isti Mommsen veli o mjestu: *castellum fuit sine dubio et ipsum regionis Transaquincensis. Notitia* (Böcking) II. str. 96 ima *Tribunus Cohortis Vincentiae (Valeriae Ripensis)*. Podpun. Dug 0.12, šir. 0.2¹/₂.

h. ΞΙΙΣ *Siscia*, pečat običan u Sisku Podpun. Dug 0.7¹/₂, šir. 0.3. Vidi naše *Inscriptiones quae Zagabriae in museo nationali asservantur*, 1876, str. 32--33.

i. Valjda natražke LEG IIII H CAST naime *Legio IV hispanica castrensis. Castrensis*, neobičan izraz, možda s toga uporabljen, što je ona dugo u taborih bivala. U naših spomenicah više put spomenuta. Pečat podpun. Dug 0.19, širok 0.3¹/₂. Vidi tab. IV. br. 3.

k. F · C · SAS Pečat veoma manjkavo udaren, te jedva se njeka slova i to ne sasvim jasno izim dva zadnja razaznaju. Podpun. Dug 0.13¹/₂, širok 0.2¹/₂.

l. Monogram, valjda isti kao kod Mommsena l. c. str. 475, br. 13, koj ga netumači. Podpun. Visok 0.4¹/₂, širok 0.3¹/₂. Vidi tab. IV. br. 4.

Šest opeka sa raznim nadpisi ili pečati, u kojih su slova dubčasto izražena:

a. Čini se s početka *Legio IIII*, a ostalo je nejasno. Pečat podpun. Dug 0.19, širok 0.2¹/₂. V. tab. IV. br. 5.

b. LEG VI Valjda *LEG VI H(ispana)*, koja je i u ovih stranah stanovala (Mommsen l. c. p. 472, n. 3754). Pečat manjkav desno. Dug 0.9, širok 0.2.

c. M A C Podpun. Dug 0.9, širok 0.3¹/₂.

d. VM Samo ulomak, te i ova dva slova nepodpuna.

e. Ploča u tri komada ali podpuna. Nadpis je u kursivnom pismu izrazen, kao na sličnih opekah u Sisku nadjenih (V. naše *Inscriptiones*). Po svoj prilici čita se ovako:

*pro(b)inus ae
neas procudius
cons(i)dus itas(iaas?)*

Duga 0.41, široka 0.27¹/₂, debela 0.6¹/₂. V. tab. IV. br. 6.

f. Slovo s, koje obuzima mal ne svu visinu ploče, te je visok 0.34.

U *kamenu*: glava Jupitera, veoma nespodobna, pošto joj prednja strana, t. j. lice, silno nagrđjena. — Odlomak od mramorne table, na kom u rilifu dvie gole osobe stojeće, obične radnje — 13 komada od gradjevnih ukrasa.

Osim toga ima kamenitih komada sa pismom. Od ovih jedva tri su sa potpunim nadpisom, i to od prije na svietlo izdana; ostali su pako ulomci, višeput od nikakove vrijednosti.

Br. 1 do 11. Ulomci su nejasni. V. tab. IV. br. 7—17.

Br. 12. Razaznaje se jasno u prvom redu rječ *cuneus*, a u drugom *Sirm.* V. tab. IV. br. 18. Glede rieči *cuneus* piše Böcking u *Notitia dignitatum etc.* I. 210: »Cuneum Latini scriptores peditum multitudinem (in cunei formam redacta) dicere soliti sunt, sed innumeris locis in libro nostro *Equitum cunei* memorantur«. I jamačno *cuneus* pokazuje se ondje kao osobita konjanička četa u rimskoj vojski. U tom smislu stavlja ista *Notitia* pod zapovied *Ducis Pannoniae* (l. c. II, 91): »Cuneus equitum Scutariorum Cornaci — Cuneus equitum Dalmatarum Tentiborgio — Cuneus equitum Promotorum Cuccis« itd., te isti Böcking dodaje na drugom mjestu (l. c. II. 664): »Caeterum per se satis manifestum est hanc Notitiam cunei vocabulo ad equitum certum numerum designandum uti, qui quantus fuerit, definiri non potest«; te nepristaje uz Pancirola, koj veli, da je svaki *cuneus* sastavljen bio od 100 konjanika. Rječ pako *SIRM* bez dvojbe znači *Sirmium*.

Br. 13. Drugi redak: *hic posita*, a u trećem ono *m* po svojoj prilici znači *memoria*. V. tab. IV. br. 19.

Br. 14—15. Ulomci su nejasni. V. tab. IV. br. 20—21.

Br. 16.	EST KALO	Sve naokolo manjkav nadpis
	ET DIMISIT	osim na koncu trećeg redka. Prvi
	ELLAMSAE /	redak možda se čita ovako: (<i>depo-</i>
	SSIME	<i>sita</i>) est kal(endas) o(ctobris). Drugi

je sasvim jasan: *et dimisit*. Ono *ellam* u trećem moglo bi se možda izpuniti sa *puellam*. Slovo *E* u *SAE* ozdola je nepodpuno, te bi to moglo biti i *F*, ali rieči počimajuće sa *SAF* nema nikakove u *Forcelliniu*, te se čitati mora *SAE*, *sacculum*, *saepe etc.* Ulomku četvrtoga redka odgovara li *sanctissime*?

Br. 17—18. Ulomci su nejasni. V. tab. IV. br. 22—23.

- Br. 19.

O O R D N
VS·T·F·QV K
V I V S
M P

 Nadpis lievo i doli manjkav. U prvom redu ORD N vjerojatno znači *ordinis nostri*. U drugom vs je dočetak prezimena. Što sledi za njim čitaj: *Titi filius Quirina. Za tribus Quirina* u Sirmiumu svjedoče nam dva nadpisa kod Mommsena (C. I. L. III, n. 3685, 4491). Ono *vivs* u trećem redu mjesto *vivvs*, čemu ima primjera u nadpisih. U četvrtom redu MP po svoj prilici znači *memoriam posuit*.
- Br. 20 – 21. Ulomci su nejasni. V. tab. IV. br. 24–25.
- Br. 22.

A - N O R
RONIA P

 Sve naokolo manjkav osim doli, te ono bi se izpuniti moglo . . . *annor(um)* . . . (*Tu*)*ronia p(osuit)*. Ime *Turus* dolazi u naših nadpisih.
- Br. 23.

∨ C
E N T
M O T H
P A R E N T E S

 Nadpis sve naokolo manjkav osim doli.
- Br. 24.

Ⲡ ω
O C V S
NILLEEST

 Samo desno i doli podpun, ali može se ovako popuniti: A Ⲡ ω- (*hic locus* — (*Petro*)*nille est*.
- Br. 25. Ulomak nejasan. V. tab. IV. br. 26.
- Br. 26.

O C L O C O · P
N O C E N S I

 Nadpis sve naokolo manjkav. Možda se čita: . . . (*in h*)*oc loco p(ositus)* . . . — . . . (*in*)*nocens i* . . . Drugi redak s donje strane odbijen.
- Br. 27.

ER V
O

 Nadpis manjkav lievo i doli.
- Br. 28–29. Ulomci nejasni. V. tab. IV. br. 27–28.
- Br. 30.

ES
AVOS
M S O L A
M E R I T O
R V S · V P I I
D P

 Samo desno podpun. U drugom redu *avos*, u trećem *sola(men)*, u četvrtom *merito*, ali sve ostalo nejasno i manjkavo.
- Br. 31.

D V O D E
T O T

 Sve naokolo manjkav.
- Br. 32–33. Ulomci nejasni. V. tab. IV. br. 29–30.

- Br. 34.

I T A E S T
O R I A
A)

 Samo desno podpun: Čita se: *ita est — (mem)oria*. Izdao ga Mommsen l. c. III, p. 1040, n. 6448.

Br. 35. Sve naokolo nepodpun. U drugom redu (*max*)imus *pat(er)*, u trećem (*lu*)picina *mate(r)*, a ostalo nejasno. V. t. IV. br. 31.

- Br. 36.

ARE IPSO		<i>are ipso</i>
UIT SUPE		<i>vit supe</i>
NON DIMI		<i>non dimi</i>
Λ ITEM DE		<i>m item de</i>
ΛASI URSICINUS		<i>masi Ursicinus</i>
CE ANN		<i>ce ann</i>

Podpun samo desno.

- Br. 37.

I N P A C E R I
L L A E V I R Q
X I I C E T A V L M A
Q V I X I T A N G E T A
T I N A S O R O R Q
H A N C M E M O R

 Podpun samo gori i lievo, i u dva komada razstavljen.

Br. 38. Ulomah nejasan na ploči br. 37 otraga. V. tab. IV. br. 32.

- Br. 39.

T I M O
E V S E T
F I L I O

 Lievo manjkav.

- Br. 40.

ARE QVIESCIT
OT GARIVS

 Lievo manjkav. Izdao ga Mommsen l. c. III, p. 1040, n. 6449.

Br. 41. Ulomak nejasan. V. tab. IV. br. 33.

- Br. 42.

D		<i>D(iis) (Manibus)</i>	
AVRELIA V		<i>Aureliu v(iva fe)</i>	Podpun samo lievo.
CIT MEM		<i>cit mem(oriā mar)</i>	
ITO AVR		<i>ito Aur(elio . . .)</i>	
VETRA		<i>vet(e)ra(no)</i>	
ANOS		<i>anos</i>	

- Br. 43.

FILI
<i>mATER</i>
<i>vivVS</i>
<i>vIVIS</i> ♂

 Sve naokolo manjkav.

- Br. 44.

L · MV
HONORE
D · D ·
D · D ·

 Na jako debeloj ploči, sve naokolo manjkava. Krasna slova.

Br. 45—48. Ulomci nejasni. V. tab. IV. br. 34—37.

Br. 49. *Ptica* A X (ω)
 M · IVVINIAI
 CONSTANTIAN Sve naokolo manjkav.
 q · VIXIT ANN ·
 SIT INPACE

Br. 50—54. Ulomci nejasni. Zadnji iz kasnije dobe. V. tab. IV. br. 38—42.

Br. 55. $\begin{array}{l} \text{TES POSIVERV} \\ \text{NT ET LIE AVRELIE} \\ \text{ELORENTINA Q} \\ \text{VE VIXIT ANN} \\ \text{V DIES IX · VIII} \end{array}$ Izda. ga Mommsen l. c. III, p. 1040, n. 6442. U drugom redku mjesto ET stav ja *fi*, ali je na kamenu onako. I zadnji mu redak ovako: V DIES I^{XVII} .

Br. 56.

Poprsje muško	Poprsje žensko
DM · MAXIMINA ANNOS VIXIT XXVII · GORGONIVS MEMORI AM POSVIT COMPARI SVE CARISSIME DE PROVINCIA DALMATIA DEEVNCTA PENVS COLONIA SIRMI MANIBVS POSITA MEMORIA	

Ovaj je nadpis izdan najprije u Viestniku našega muzeja g. 1870, str. 165 (Mommsen l. c. III, p. 1040, br. 6441).

Br. 57. A X ω
 ECO ARTEMIDORA FE
 CI VIVA ME MEMORI
 AM b AD DOMNV · M ·
 SYNEROTEM b INTE
 RANTEM AD DEXTE
 RAM INTER FORTVNA
 TANEM ET DISIDERIVM
 A b X b ω

Izdali smo ovaj nadpis u Viestniku 1883, str. 19, gdje su se uvukle tri tiskarske pogriješke, naime u trećem redku izpušćeno je prvo ME, u četvrtom *dominum* mj. *domnum*, a u osmom *desiderium* mj. *disiderium*.

Br. 58.

α Ϟ

ego aurELIA · AMINIA PO
sui tITVLVM VIRO MEO
L SANCTO EXNIOV · PRTEC
BENEMERITVS QVI VIXIT
ANN · PL · M L · QVI EST DEFVNC
TVS CIVIT · AQVILEIA · TITVLVM
POSVIT AD BEATV SYNEROE MA
RTVRE ET INIANE FILIAM
SVAM NOMINE VRSICINA
QVI VIXIT ANNIS · N · III

Izdali smo ga u Viestniku gdje i prednji a malimi razlikami.

Br. 59.

DENE · 2TBEFLI

Prilažemo pečat na odlomku *olovnog* sarkofaga, koj posla u dar zemalj. nar. muzeju gori pomenuti g. opat Pavao Miler.

S. L.

Nadpis u Lukšiću (Castel Vitturi) kod Spljeta.

HIERONIMO · E NICOLO VICTVRI FRADELI · FECE

NO QVESTA · OPERA · AL · HO NOR · DELA · GLORIOSA · VER

GINE · MARIA · ET · P · LORO · DEVOTI ON · ET · DELI · VILICI · M · D · XXX · A · P · X ·

Spomenuti je nadpis na gornjem pragu *Gospa od Rozarija*, male crkvice, gotovo sada zapuštene u Lukšiću. Po svojoj prilici ovo je nastarija matica u Lukšiću, jer se je i kaštio prozvao po rečenijem VICTVRI. U ovoj je crkvisi i nekoliko grobnica sa nadpisima.

Vid Vuletić-Vukasović.